

Konferencja Naukowa
„Prawo cywilne – wyzwania legislacyjne
i problemy praktyczne”,
Warszawa, 3 czerwca 2016 r.

Obserwowane współcześnie przemiany w dziedzinie prawa prywatnego skłaniają do refleksji nad aktualnością poszczególnych rozwiązań jurydycznych i potencjalnymi kierunkami modernizacji określonych regulacji cywilnoprawnych. Szczególnie znamienne wydają się formułowane w doktrynie oceny dotyczące „zmierzchu” prawa cywilnego w dotychczasowym kształcie i postulaty zdiagnozowania procesów charakterystycznych dla obecnej fazy jego rozwoju¹. Uzyskane na podstawie rzetelnych badań odpowiedzi na pytania o istotę transformacji dokonującej się w prawie cywilnym wpływać mają bowiem na ukierunkowanie prac nad modelem regulacji rangi kodeksowej, która stanowiłaby współcześnie funkcjonalne instrumentarium adekwatne w stosunku do wymogów systemu prawa i złożonych społeczno-gospodarczych uwarunkowań obrotu prawnego².

Za swoisty przyczynek do zadośćuczynienia powyższym postulatom badawczym uznać można obrady Konferencji Naukowej „Prawo cywilne – wyzwania legislacyjne i problemy praktyczne” zorganizowanej 3 czerwca 2016 r. w Warszawie przez Stowarzyszenie Notariuszy Rzeczypospolitej Polskiej i Katedrę Prawa Cywilnego Wydziału Prawa i Administracji Uniwersytetu Jagiellońskiego. Organizacja konferencji stanowiła jeden z elementów jubileuszowych obchodów dwudziestopięciolecia funkcjonowania Stowarzyszenia.

Program konferencji obejmował prezentację wydanej przez Stowarzyszenie Notariuszy Rzeczypospolitej Polskiej publikacji naukowej *Polska*

---

¹ Por. P. Stec, *Kodeks cywilny – między dekodyfikacją a rekodyfikacją*, [w:] *50 lat kodeksu cywilnego. Perspektywy rekodyfikacji*, red. P. Stec, M. Załucki, Warszawa 2015, s. 40–41.

² Por. *ibidem*, s. 41.

*komparatystyka prawa. Prawo obce w doktrynie prawa polskiego*³, przygotowanej we współpracy z Uniwersytetem Europejskim Viadrina we Frankfurcie nad Odrą i Uniwersytetem Zielonogórskim. Podstawowe założenia konstrukcyjne i metodologiczne opracowania, powstałego w ramach zainicjowanego na Uniwersytecie Viadrina projektu badawczego, przedstawione zostały przez redaktora edycji, prof. dr. hab. Arkadiusza Wudarskiego, który zwrócił uwagę na doniosłe znaczenie komparatystyki prawniczej jako narzędzia warsztatu badacza, sprzyjającego zrozumieniu istoty konkretnego problemu prawnego i odnalezieniu jego rozwiązania. Jako czynnik wpływający na wzrost roli analizy porównawczej w warsztacie badawczym wskazany został proces integracji europejskiej.

Tematyka kolejnych paneli dyskusyjnych konferencji skupiona została na propozycjach zmian w dziedzinie prawa zobowiązań. Próbie praktycznej oceny poszczególnych rozwiązań w tym zakresie podporządkowana została również nowatorska formuła obrad konferencji, obejmująca obok prezentacji referatów symulację wykładu akademickiego i ćwiczeń poświęconych rozwiązaniu przypadku na tle konkretnego stanu faktycznego *de lege lata* oraz według rozwiązań legislacyjnych zaproponowanych przez działającą do grudnia 2015 r. Komisję Kodyfikacyjną Prawa Cywilnego. Zgodnie z deklaracją przedstawioną przez kierującego Radą Naukową konferencji prof. dr. hab. Fryderyka Zolla (Uniwersytet Jagielloński) forum szerokiej debaty akademickiej środowiska katedr prawa cywilnego, uwzględniającej również głosy przedstawicieli praktyki prawniczej, stwarzać ma projekt naukowy koordynowany przez prof. dr. hab. Jerzego Pisulińskiego (Uniwersytet Jagielloński) przewidujący wymianę poglądów na temat pożądanego kształtu regulacji cywilnoprawnej w konfrontacji z dynamicznymi przemianami obrotu (wywołanymi m.in. procesem digitalizacji) wobec nasilonych w Europie tendencji rekodyfikacyjnych, a także krytyczną ocenę założeń propozycji rozwiązań legislacyjnych przygotowanych przez Komisję Kodyfikacyjną Prawa Cywilnego. Działaniom podejmowanym w ramach powyższego projektu towarzyszy postulat, by tak ukierunkowana polska inicjatywa naukowa wyznaczała „centrum dyskusji nad nowoczesnym prawem cywilnym”.

Główne założenia modernizacji polskiej regulacji kodeksowej dotyczącej zobowiązań na tle porównawczym (z uwzględnieniem odniesień do reform ustawodawstw niemieckiego⁴ i francuskiego⁵ oraz akademickiego

³ *Polska komparatystyka prawa. Prawo obce w doktrynie prawa polskiego*, red. A. Wudarski, Warszawa 2016.

⁴ *Gesetz zur Modernisierung des Schuldrechts vom 26. November 2001* (BGBl I S. 3138).

⁵ *Ordonnance n° 2016-131 du 10 février 2016 portant réforme du droit des contrats, du régime général et de la preuve des obligations* (JORF n° 0035 du 11 février 2016, texte n° 26).

projektu nowej części ogólnej szwajcarskiego prawa zobowiązań – OR 2020⁶) przedstawione zostały przez prof. dr. hab. J. Pisulińskiego, który podkreślił potrzebę kontynuacji dyskusji w tym zakresie. W projekcie księgi drugiej nowego kodeksu cywilnego – części ogólnej prawa zobowiązań, nad którym prace prowadziła Komisja Kodyfikacyjna Prawa Cywilnego, przewidziano ogólną (jednolitą) formułę naruszenia zobowiązania obejmującą każdą postać niewykonania lub nienależytego wykonania zobowiązania oraz brak koniecznego współdziałania ze strony wierzyciela. Wśród uprawnień przysługujących wierzycielowi w przypadku naruszenia zobowiązania zaproponowano wprowadzenie – w ramach ogólnego reżimu odpowiedzialności – prawa do wstrzymania się z własnym świadczeniem, prawa odstąpienia od umowy, prawa obniżenia własnego świadczenia, roszczenia o naprawienie szkody, roszczenia o doprowadzenie przedmiotu świadczenia do stanu zgodnego z umową, w szczególności przez naprawę lub wymianę. Przewidziano również uregulowanie odmowy przyjęcia świadczenia przez wierzyciela w razie naruszenia zobowiązania przez dłużnika. Wyraz dążenia do wyważenia interesów obu stron zobowiązania miałyby stanowić rozwiązanie polegające na przyznaniu dłużnikowi – w uzasadnionych przypadkach – prawa do spełnienia świadczenia lub doprowadzenia świadczenia do stanu zgodnego ze zobowiązaniem w wyznaczonym mu przez wierzyciela rozsądnym dodatkowym terminie, tj. „prawa drugiej szansy” (*right to cure*), które pozwalałyby zapobiec wykonaniu przez wierzyciela uprawnień do odstąpienia od umowy, obniżenia swego świadczenia wzajemnego lub żądania naprawienia szkody zamiast świadczenia. W założeniach projektu przewidziano również szersze niż w obecnej regulacji kodeksowej⁷ ujęcie zobowiązania wzajemnego, wprowadzając definicję, zgodnie z którą zobowiązanie jest wzajemne, gdy świadczenie jednej ze stron ma być odpowiednikiem świadczenia drugiej. Projektodawcy zakładali nadanie odstąpieniu od umowy charakteru ogólnego uprawnienia (ogólnej sankcji) przysługującego wierzycielowi w razie naruszenia zobowiązania, z jednoczesnym ustanowieniem dwojakich ograniczeń w tym zakresie. Planowano wyłączenie możliwości odstąpienia od umowy przez wierzyciela, jeżeli naruszenie zobowiązania jest nieistotne, a ponadto gdy doszło do upływu terminu przedawnienia roszczenia o spełnienie świadczenia lub roszczenia o doprowadzenie świadczenia do stanu

⁶ *Schweizer Obligationenrecht 2020. Entwurf für einen neuen allgemeinen Teil. Code des obligations suisse 2020. Projet relatif à une nouvelle partie générale*, red. C. Huguenin, R. Hilty, Zürich 2013, <http://or2020.ch/> (10.06.2016).

⁷ Art. 487 § 2 ustawy z dnia 23 kwietnia 1964 r. – Kodeks cywilny (Dz.U. z 2016 r., poz. 380 z późn. zm.) – dalej: k.c.

zgodnego ze zobowiązaniem. W projekcie opowiedziano się za wariantem, zgodnie z którym odstąpienie od umowy wywoływałoby skutki *ex nunc*. Charakter ogólnego uprawnienia przysługującego w razie naruszenia zobowiązania nadano w projekcie również obniżeniu własnego świadczenia. Zabieg ten miał służyć umożliwieniu wierzycielowi obniżenia własnego świadczenia w razie wadliwości każdego otrzymanego świadczenia, niekoniecznie polegającego na wytworzeniu lub dostarczeniu przedmiotu materialnego. Wprowadzone w projekcie odesłanie przewidujące stosowanie przepisów o odpowiedzialności deliktowej do naprawienia szkody w zakresie nieuregulowanym w przepisach o odpowiedzialności za naruszenie zobowiązania stanowiło nawiązanie do rozwiązania zastosowanego w art. 242 kodeksu zobowiązań⁸.

Prowadzony przez F. Zolla panel poświęcony ćwiczeniom praktycznym obejmował analizę elementów stanu faktycznego wzorowanego na przypadku rozpatrywanym w orzeczeniu Sądu Najwyższego z dnia 24 czerwca 2014 r., sygn. akt I CSK 392/13. Merytoryczny problem dotyczący odstąpienia od umowy w przypadku naruszenia zobowiązania rozważany był w świetle obowiązującej regulacji k.c. oraz omówionych rozwiązań proponowanych w projekcie części ogólnej prawa zobowiązań zgodnie z przyjętą w niemieckiej dydaktyce metodą „klauzurową”. Na tle zdemontrowanych potencjalnych skutków zastosowania w praktyce nowych przepisów uwagi krytyczne do projektowanych rozwiązań dotyczących ogólnej formuły naruszenia zobowiązania przedstawił prof. dr hab. Wojciech J. Katner (Uniwersytet Łódzki), wątpliwości odnośnie do poszczególnych propozycji regulacji zgłoszone zostały również przez SSN dr hab. Martę Romańską oraz prof. dr. hab. Józefa Frąckowiaka (Uniwersytet Wrocławski).

W ramach dyskusji panelowej moderowanej przez prof. dr. hab. Karola Weitzę (Uniwersytet Warszawski) pozytywną ocenę obranego przez projektodawców kierunku unormowania jednolitej formuły naruszenia zobowiązania zaprezentowała dr hab. Monika Jagielska (Uniwersytet Śląski w Katowicach), sygnalizując jednocześnie obawy związane z perspektywą rezygnacji z utrzymania instytucji rękojmi. Na mankamenty obecnego kształtu regulacji k.c. dotyczącej odpowiedzialności odszkodowawczej zwrócił uwagę prof. dr hab. Adam Olejniczak (Uniwersytet im. Adama Mickiewicza w Poznaniu). Prelegent z aprobatą odniósł się do propozycji jednolitej formuły naruszenia zobowiązania jako rozwiązania sprzyjającego eliminacji występujących obecnie problemów kwalifikacyjnych i prowadzącego do objęcia obu stron stosunku obligacyj-

⁸ Rozporządzenie Prezydenta Rzeczypospolitej z dnia 27 października 1933 r. – Kodeks zobowiązań (Dz.U. Nr 82, poz. 598 z późn. zm.).

nego silną ochroną, za uzasadnione uznał również zróżnicowanie w zakresie uprawnień przysługujących w razie naruszenia zobowiązania. Prof. dr hab. Piotr Machnikowski (Uniwersytet Wrocławski) scharakteryzował propozycje zmian dotyczących regulacji naprawienia szkody, w tym zastąpienia testu adekwatności skutków naruszenia zobowiązania kryterium przewidywalności szkody, w większym stopniu odpowiadającym ekonomicznemu charakterowi kontraktu, zastrzegając potrzebę dyskusji nad pożądanymi wyłączeniami stosowania tego kryterium. Prelegent wskazał ponadto m.in. na rozwiązanie zakładające dopuszczalność dochodzenia uzupełniającego odszkodowania, co pozbawiłoby dłużnika korzyści wynikających z zastrzeżenia kary umownej. Uznanie dla jednolitej formuły naruszenia zobowiązania, funkcjonującej już obecnie w dyskursie akademickim jako zbiorcza kategoria pojęciowa, wyraził prof. dr hab. Wojciech Popiołek (Uniwersytet Śląski w Katowicach), zgłaszając jednocześnie uwagi i postulując rozważenie korektury poszczególnych propozycji przepisów dotyczących szkody i jej naprawienia. Podsumowania przeglądu kluczowych rozwiązań z zakresu naruszenia zobowiązania proponowanych w projekcie dokonał J. Pisuliński, podkreślając potrzebę przerehabrowania obecnej wersji projektu oraz skoordynowania przygotowywanych równoległe części ogólnej i szczegółowej prawa zobowiązań. Przedmiot dyskusji z udziałem uczestników konferencji stanowiły kwestie skutków odstąpienia od umowy w kontekście regulacji prawa upadłościowego oraz proponowanego w projekcie sposobu sformułowania przesłanek wypowiedzenia zobowiązania trwałego z ważnej przyczyny.

Ostatni panel konferencji zorganizowany został pod hasłem „Wyzwania czasu. Dekonstrukcja prawa cywilnego”. Problematykę przewidzianą w referacie *Czy instytucja umowy ma przyszłość?* przygotowanym przez dr hab. Marlenę Pecynę (Uniwersytet Jagielloński) rozwinął F. Zoll, analizując aktualność klasycznego modelu umowy opartego na koncepcji zgodnych oświadczeń woli stron. Wśród czynników potencjalnie podważających „mit” umowy, dla której element konstytutywny miałyby stanowić zgodne oświadczenia woli, i prowadzących do utraty wyrazistości przez tradycyjnie wykorzystywane w tym zakresie kategorie pojęciowe wymienione zostały m.in. uwarunkowania złożenia oferty w stałych stosunkach handlowych, modyfikującego przyjęcia oferty, konfliktu wzorców, aukcji internetowych. Poruszony został również problem zasady *pacta sunt servanda* w kontekście zyskującego na znaczeniu modelu usprawiedliwionych oczekiwań. Przedmiot rozważań stanowiło ponadto zagadnienie przedkontraktowych obowiązków informacyjnych i – szerzej – roli regulacji prawnej w realiach postępu technologicznego rzutującego nie tylko na dysponowanie przez uczestników obrotu, korzystających

z zaawansowanych pod względem technologicznym mobilnych urządzeń elektronicznych, możliwością samodzielnego pozyskiwania informacji na temat określonych dóbr i usług, ale również na daleko idącą indywidualizację informacji dzięki systemom wykonującym operacje na wielkich zbiorach danych. W ocenie prelegenta wyzwania stojące współcześnie przed prawem cywilnym sprowadzają się w znacznej mierze do pytania o możliwość i perspektywy kodyfikacji. Przedstawiając tezy referatu *Prawo dostępu w miejsce praw rzeczowych?*, przygotowanego wspólnie z prof. dr. hab. Romanem Trzaskowskim (Instytut Wymiaru Sprawiedliwości), dr Mateusz Grochowski (Polska Akademia Nauk) skupił się na omówieniu relacji między prawem rzeczowym i innymi konstrukcjami o podobnych funkcjach. Punktem wyjścia rozważań uczynił zestawienie cech konstrukcji opartych na strukturze umowy (bazujących na zasadzie swobody kontraktowej, elastycznych, mogących służyć dysponowaniu prawami rzeczowymi bądź korzystaniu z rzeczy w krótkiej perspektywie czasowej) z charakterystyką prawa rzeczowego (usystematyzowanego jako struktura zamknięta, oparta na zasadzie *numerus clausus* stabilizującej system praw rzeczowych, które służą przede wszystkim realizacji interesów długoterminowych, trwałych, w sposób korzystający ze szczególnie silnej ochrony). Obserwowane współcześnie uwarunkowania obrotu prawnego wskazują, że wyrazistość powyższego przeciwstawienia ulega zatarciu, dominujące znaczenie zyskuje bowiem możliwość korzystania z dóbr oparta na instrumentach *stricte* obligacyjnych zamiast własności i innych prawnorzeczowych form dostępu. Do przejawów opisanej tendencji należy odnotowywane w praktyce kontraktowej preferowanie korzystania z rzeczy na podstawie stosunków umownych jako istotnego (a często podstawowego) sposobu zapewniania infrastruktury niezbędnej do prowadzenia działalności gospodarczej, przy rezygnacji z tworzenia stałej bazy własnościowej, co uzasadnione jest względami ekonomicznymi i możliwością kreowania za pomocą umowy instrumentów ochrony zbliżonych do prawnorzeczowych rozwiązań zapewniających trwałość i stabilność stosunku prawnego, np. kar umownych. Czynnikiem przesądzającym o walorach rozwiązania polegającego na uzyskaniu dostępu – jako bardziej efektywnego ekonomicznie i dostosowanego pod względem technicznym w porównaniu z klasycznie postrzeganą własnością – stanowi także charakter niektórych dóbr, zwłaszcza produktów cyfrowych. Ponadto w przypadku określonych kategorii rzeczy obserwuje się – uzasadnione względami funkcjonalnymi – ścisłe powiązanie „obligacyjnego” prawa dostępu z klasycznie postrzeganym prawem własności, czego wyrazem jest np. zakup urządzenia wymagającego stałej aktualizacji oprogramowania. Stosowanie umowy jako swoistego substytutu praw rzeczowych, nie tylko w obrocie profesjonalnym, wiąże się z istotny-

mi konsekwencjami praktycznymi, dotyczącymi m.in. realizacji długoterminowych interesów związanych z rzeczą i traktowania jej przez korzystającego w ramach stosunku obligacyjnego w sposób *quasi*-właścicielski. Prelegent zwrócił uwagę na potwierdzone w badaniach empirycznych deficyty obecnej regulacji prawa zobowiązań, bazującej na wizji umowy jako instrumentu służącego przejściowemu, incydentalnemu korzystaniu z rzeczy, oraz jego nieefektywność i niedostosowanie w kilku aspektach do potrzeb obrotu aktualizujących się na tle zarysowanej tendencji. W referacie prof. dr. hab. Jacka Gołaczyńskiego (Uniwersytet Wrocławski) *Forma czynności w czasie digitalizacji* wyeksponowana została potrzeba dostosowania prawa do nowych zjawisk związanych z postępem procesu informatyzacji obrotu prywatnoprawnego, w tym rozwojem elektronicznych środków wymiany informacji. Wyrazem tak ukierunkowanej modernizacji kodeksowych rozwiązań poświęconych czynnościom prawnym było wprowadzenie do k.c. na mocy ustawy nowelizującej wchodzącej w życie 8 września 2016 r.⁹ formy dokumentowej jako nowego typu formy szczególnej. Istotny zabieg legislacyjny stanowiło wprowadzenie w art. 77³ k.c. definicji ustawowej dokumentu jako nośnika informacji umożliwiającego zapoznanie się z jej treścią. Przyjęcie na gruncie k.c. szerokiej definicji dokumentu znalazło odzwierciedlenie w regulacji kodeksu postępowania cywilnego¹⁰, w której położono nacisk na rozróżnienie dokumentów zawierających tekst i innych dokumentów. Ponadto nowe rozwiązania dotyczące podpisów elektronicznych wprowadzone zostały na mocy rozporządzenia eIDAS¹¹, które stosuje się co do zasady od 1 lipca 2016 r. Referent podkreślił, że tempo przemian zachodzących w obrocie prawnym w związku z postępem technologicznym rzutuje na możliwość adekwatnej reakcji ze strony ustawodawcy. Zagadnieniu perspektyw prawa konsumenckiego poświęcony został referat dr Anny Wiewiórowskiej-Domagalskiej (Uniwersytet w Osnabrück) *Czy prawo konsumenckie ma przyszłość?*, który obejmował omówienie dwóch płaszczyzn – zmian zachodzących w obrocie i kształtowania pożądanego rynkowego standardu ochrony. Wśród tendencji rozwojowych rynku wymienione zostały przemiany dotyczące: klasyfikacji uczestników obrotu (związane ze specyfiką aktywności konsumenta w Internecie,

⁹ Ustawa z dnia 10 lipca 2015 r. o zmianie ustawy – Kodeks cywilny, ustawy – Kodeks postępowania cywilnego oraz niektórych innych ustaw (Dz.U., poz. 1311).

¹⁰ Ustawa z dnia 17 listopada 1964 r. – Kodeks postępowania cywilnego (Dz.U. z 2014 r., poz. 101 z późn. zm.).

¹¹ Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 910/2014 z dnia 23 lipca 2014 r. w sprawie identyfikacji elektronicznej i usług zaufania w odniesieniu do transakcji elektronicznych na rynku wewnętrznym oraz uchylające dyrektywę 1999/93/WE (Dz.Urz. UE L 257 z 28.08.2014, s. 73–114).

występowaniem kategorii tzw. prosumentów, grup konsumentów „szczególnie wrażliwych”, takich jak osoby starsze i dzieci, a także prowadzących jednoosobową działalność gospodarczą kwalifikowanych jako przedsiębiorcy), przedmiotu obrotu (przejawiające się m.in. we wzroście znaczenia sektora usług, w nasileniu obrotu treściami cyfrowymi i danymi), organizacji rynku (znajdujące wyraz m.in. w rozwoju ekonomii platform internetowych). Przeprowadzona na tym tle analiza przykładów orzeczeń w sprawach konsumenckich stanowiła podstawę do sformułowania przez prelegentkę wniosków o przywiązaniu judykatury do klasycznych koncepcji dogmatycznych oraz o nieuwzględnianiu przez sądy aksjologicznych i metodologicznych założeń prawa Unii Europejskiej. Omówione zostały również kierunki działań korekcyjnych podejmowanych przez Urząd Ochrony Konkurencji i Konsumentów, oparte m.in. na rozwiązaniach wprowadzonych do ustawy o ochronie konkurencji i konsumentów¹² na mocy ustawy nowelizującej, która weszła w życie 17 kwietnia 2016 r.¹³ W ocenie prelegentki ze względu na utrzymujący się spór natury aksjologicznej, brak dialogu między sądami a Urzędem Ochrony Konkurencji i Konsumentów oraz stanowisko prezentowane w orzecznictwie Sądu Najwyższego brak jest przyszłości dla prawa konsumenckiego w ramach prawa prywatnego. Próbę perspektywicznego nakreślenia kierunków przemian polskiego prawa rodzinnego podjął w referacie *Wizja prawa rodzinnego* prof. dr hab. Jacek Wierciński (Uniwersytet Warszawski), wskazując, że miarodajną podstawę antycypowania przyszłych problemów prawnych stanowią obserwacje tendencji zaznaczających się w tej dziedzinie w obcych porządkach prawnych. Prelegent zwrócił uwagę, że prawo rodzinne funkcjonujące dotąd jako regulacja stabilna, podlegająca wykładni z uwzględnieniem jednolitych norm moralnych i obyczajowych, stało się współcześnie przedmiotem awangardowych reform zrywających z utrwalonymi definicjami podstawowych pojęć. Jako istotny czynnik wpływający na ukierunkowanie transformacji prawa rodzinnego obserwowanej w obcych porządkach prawnych wskazany został konflikt między interesem zbiorowym (rodziny) postrzeganym przez pryzmat określonych aspiracji i wartości cenionych w społeczeństwie a interesem indywidualnym. Referent skupił się na omówieniu przykładów świadczących o zastępowaniu tradycyjnych kategorii należących do domeny prawa rodzinnego nowatorskimi, „progresywnymi” rozwiązaniami.

¹² Ustawa z dnia 16 lutego 2007 r. o ochronie konkurencji i konsumentów (Dz.U. z 2015 r., poz. 184 z późn. zm.).

¹³ Ustawa z dnia 5 sierpnia 2015 r. o zmianie ustawy o ochronie konkurencji i konsumentów oraz niektórych innych ustaw (Dz.U., poz. 1634).

Dobór i przekrojowe naświetlenie zagadnień objętych programem konferencji pozwoliły na syntezę dostrzeganych obecnie problemów jurystycznych oraz dały pewien pogląd na skalę i charakter bieżących wyzwań stojących przed współczesnym prawem cywilnym.

Bogna Kaczorowska